

Mustahkam oila – yurt tayanchi

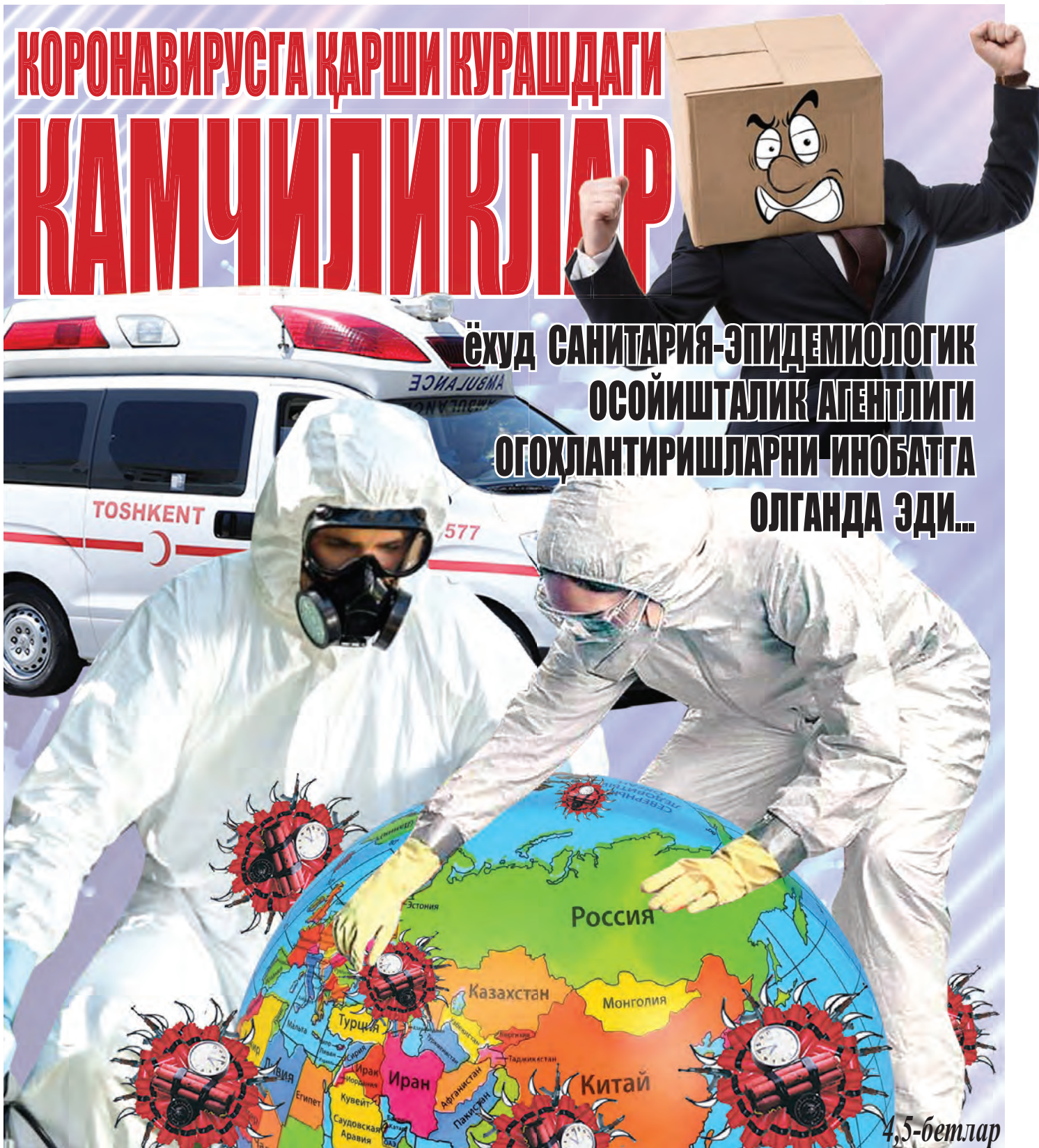
Oilavavrasida

№ 29
(427)
6-avgust
payshanba

www.od-press.uz

Ijtimoiy-siyosiy, ma'naviy-ma'rifiy gazeta

Gazeta 2012-yil may oyidan chiqqan boshlagan.

УШБУ СОНДА:

МАКТАБЛАР ҚАЧОН ОЧИЛАДИ?

Мутахассис жавоб берди 2-бет

ЎЗИМИЗ ИФЛОСЛАЁТГАН ДАРЁ
Орамиздаги ўзга сайёраликлар 3-бет

КИПРИГИДА
дунёни кўтарган она 7-бет

Вафотидан кейин **КЕЛГАН НАВБАТ** 6-бет

ДЕМОКРАТИЯ ИДДАОСИ
ёхуд «озодликка чиққан» қизлар 5-бет

ҲАҚ СЎЗ УЧУН
15 йил 8-бет

«Оила даврасида» газетасига

ОБУНА БЎЛДИНГИЗМИ?

ШОШИЛИНГ!

2020 йил учун ОБУНА давом этмокда

Обуна индекси – **193**

uzkitob.uz

Mustahkam oila – yurt tayanchi

Oilavavrasida

Mustahkam oila – yurt tayanchi

Oilavavrasida

Mustahkam oila – yurt tayanchi

Oilavavrasida

«O'ZDAVKITOB SAVDOTA' MINOTI»
Манзил: Тошкент шаҳар Навоий кўчаси 30-уй
Tel.: (+998 71) 244-19-65 (+998 71) 244-19-91

Энг сара китоблар ассортименти

ПАНДЕМИЯ ЭМАС, ИНФОДЕМИЯ ЎЛДИРАДИ

Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти экспертларининг фикрича, дунё мамлакатларида COVID-19 пандемияси пайдо бўлиши билан бир қаторда, «инфодемия» деб аталадиган ўта салбий ҳолатга дуч келинмоқда.

Инфодемия – медиа маконда муайян бир мавзу ва муаммо бўйича маълумотларнинг керагидан ортиқ мавжуд бўлишидир. Бу афсуски, ана шу муаммога ечим топилишини бир неча бор қийинлаштиради ва вазиятни чалкаштиришга олиб келади.

Соғлиқни сақлаш соҳасида содир бўлган фавкуллода вазият пайтида инфодемия хатоларнинг бўрттирилиши, ёлғон хабар ва миш-мишларнинг авж олишига олиб келмоқда. У шунингдек, самарали жавоб чоралари кўрилишига халал бериши, касалликнинг олдини олиш учун таклиф этиладиган ечим ва маслаҳатларга нисбатан чигаллик ва ишонсизлик туғилишига хизмат қилиши мумкин.

Айрим журналист ва блогерлар нафақат ижтимоий ҳимоя, соғлиқни сақлаш тизими, балки давлат бошқаруви тизими ҳам ишонсизлик кайфиятини келтириб чиқариши мумкин бўлган материалларни тарқатишга ўтиб олишди.

Бундан ташқари коронавирусга чалинган оддий ҳамюртларимиз ва қурбонлар шахсига нисбатан дахлсизлик принципларини кўр-кўрона бузаётганликларига гувоҳ бўляпмиз. «Биринчи касаллар»нинг исм-шарифларини хатто сарлавҳаларга чиқариб, байроқ қилиб кўтариб югурдик. Нафақат маҳалласи, балки уй манзилларига элга овоза қилдик. Бу билан уларнинг эртанги кунига, ҳаётига очиқчасига «тупурдик».

«Биров ўлибди» деса, орқада қолиб кетмайлик, деб дарров, бошқа сайтлардан бу каби шум хабарларни текширмасдан кўчириб, тезроқ майитни «кўмиб» келдик. Уялмадик...

Ахир, журналистика мактабида устозларимиз ҳар қандай факт камида учта жойдан текширилиб, кейин узатилиши керак деб қўлоғимизга қуюшмаганмиди?

Бундан бир йил олдин сиз билан биргаликда ишлаб чиқиб, ўзимиз бир овоздан қабул қилган «Ўзбекистон журналистларининг касб этикаси кодекси»ни ўзимиз оёқости қилаётганимизни нахотки ташунмасак.

Ана шу кодекснинг «Шахсий ҳаётга ҳурмат. Шахс шаъни ва кадр-кимматини ҳимоялаш» номли 7-моддасидаги тамойил қачонгача поймол қилинади? Ахир бу сўзларни ўзимиз ёзиб қўйгандик-ку: «Журналист одамларнинг шахсий ҳаёт дахлсизлиги ҳуқуқини ҳурмат қилади. Шахс шаъни ва кадр-киммати камситилишига йўл қўймайди...»

Бир-биримизга берилган ваъдаларни, касб тамойилларини бир йил деганда эсдан чиқариб улгурдикми?

Келинг, қизишмайлик-да, Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилотининг журналистлар учун COVID-19 пандемиясини ёритиш борасида ишлаб чиққан тавсияларининг айрим жиҳатларига бир эътибор берайлик:

Этика жиҳатидан вазмин ва масъулиятли бўлиш.

Шов-шувли хабар ёки ваҳима тарқатишдан ўзини тийиш.

Ижтимоий жиҳатдан масъулиятли бўлиш.

COVID-19 пандемияси ҳамда кўрилатган жавоб чоралари тўғрисида далиллар ва ҳаққоний маълумотлардан фойдаланиш.

Ишончли, илмий асосланган ва синалган манбаларга таяниш.

Касаллик тарқалишини тўхтатиб туриш ёки сусайтиришга ёрдам берувчи чоралар тўғрисида ёзиш.

Беморларнинг шахсий ҳаёти дахлсизлигини ҳурмат қилиш ва уларнинг шахсиятларини ошқор қилмаслик ҳамда уларнинг розилигисиз улар ҳақида тўлиқ маълумот бермаслик...

Хуллас, юқоридаги тавсияларга бир эътибор қаратсак, назаримда, ёмон иш қилмаган бўлардик. Нима бўлганда ҳам ҳозирги бало-қазолардан вақти-соати келиб қутулармиз. Насиб бўлса шу одамлар, шу халқ ичида яна яшармиз. Бироқ, кеч бўлмасдан эл кўзига эртага қандай қарашни обдон ўйлаб кўрсак бўларди.

Беруний АЛИМОВ

МАКТАБЛАР ЯНГИ ЎҚУВ ЙИЛИДА ОЧИЛАДИМИ?

Вазирлик изоҳ берди

Карантин чоралари давом этаётган ҳозирги вақтда кўпчилик ота-оналарни «Бу ўқув йили қай тарзда бошланади?», деган савол ўйлантираётгани аниқ.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Администрацияси ҳузуридаги Ахборот ва оммавий коммуникациялар агентлигида Халқ таълими вазирлиги матбуот котиби Лайло Рустомова бу саволга ойдинлик киритди.

Ҳозирда тегишли вазирлик ва идоралар ўқув йилини қай тарзда бошлаш устида ўрганишлар олиб борапти. **Бунда 3 та сценарий кўриб чиқилмоқда:**

Биринчиси, пандемия ҳолати барқарорлашиб, мактаблар одағий тартибда ўз фаолиятини бошлай-

ди. Бу вазирлик ва ўқувчилар учун энг мақбул вариант.

Иккинчиси, ССВнинг Ўзбекистонда болаларда вирус кечиши бўйича ҳулосаси ижобий бўлмаган тақдирда таълим онлайн тартибда давом эттирилади.

Учинчиси, гибрид сценарий бўлиб, мактаблар очилади. Маълум бир ҳудуд ва мактабдаги карантин ҳолатидан келиб чиқиб фаолият олиб борилади. Бунда фарзанди саломатлигидан хавотир олган ота-оналарга болани уйда онлайн ўқитишга имкон берилиши кўзда тутилган, яъни боланинг мактабга бориш-бормаслиги ихтиёрий бўлади.

Бу борадаги якуний ҳулосани Республика махсус комиссияси қабул қилади.

ЎН КУН ИЧИДА КЛИНИК БЕЛГИЛАР БЎЛМАСА

бемор такрорий текширилмайди

Бу ҳақда Коронавирусга қарши кураш штаби аъзолари, Соғлиқни сақлаш вазирлиги мутасаддилари иштирокида бўлиб ўтган матбуот анжуманида айтилди, дея хабар берди ЎЗА.

Штаб аъзоси Лазиз Тўйчиев Соғлиқни сақлаш вазирлиги томонидан янги турдаги коронавирус инфекциясини даволаш бўйича олтинчи қўлланма ишлаб чиқилганини маълум қилди:

– Коронавирус билан касалланишни 4-5 июнь ва кечаги расмий кўрсаткичга аҳамият берадиган

бўлсак, 5 июнда 16 ўлим қайд этилган. Кеча ўлим сони 165 тага етди. Беморлар сонига нисбатан олганда соғайганлар кўрсаткичи аввал 81 фоиз бўлса, бугун 60 фоизни ташкил этмоқда. Беморда 10 кун ичида клиник белгилар пайдо бўлмаса улар такрорий текширилмайди. Бизнинг назоратдан чиқиб кетади.

Беморларга балл қўйиш тизими ҳам жорий этилмоқда. Уларнинг ҳолати оғирлашаётгани ёки енгиллашаётгани баҳолаб борилади. Олтинчи қўлланма бугун барча шифокорларга тарқатилади.

КОРОНАВИРУСНИНГ

*ўпкага таъсирини
камайтириш йўллари
маълум қилинди*

Коронавирусга қарши кураш штаби аъзоси Севара Убайдуллаева кўпчиликни қизиқтирган бир қатор саволларга жавоб берди.

COVID-19 ўпка ҳажмига таъсир кўрсатадими?

Ҳа, таъсир қилади. Яъни, агар беморда МСКТ (*мультиплекс компьютер томография*)сида ўпкада маълум фоизда жароҳатланиш кузатилса, бу меъерий ҳажмда ўпканинг шунча соҳаси фаолияти орқада қолаётганини билдиради.

Бу эса, ўпканинг шунча қисми нафас фаолиятида фаол иштирок этмаслигини билдиради.

Инсон организми қайта тикланишга мойил. Доимий енгил жисмоний фаоллик билан шуғулланиш ва нафас машқларини бажариш билан ўпкани жароҳатланишидан асрашга ёки жароҳатланган соҳаларни тиклашга, ўзингизга ўзингиз ёрдам беришингиз мумкин.

Коронавирус касаллиги кимларга юқмаслиги ҳақида маълумотлар мавжудми?

Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти томонидан бу касалликка ҳамма чалиниши мумкинлиги тўғрисида маълумот берилган.

Бугунги кундаги ҳолатга тўхтайдиган бўлсак, ниқоб тақиб юриш ва ижтимоий масофа сақлаш ҳамда имкон қадар ўзини алоҳидалаганларга юкиш эҳтимоли пасаяди ёки вирус организмга тушиши камаяди.

Одамлар билан мулоқотни чеклаган инсонларга юқмаслиги мумкин.

Лекин вақт ўтиб, ҳар бир инсон ҳаёти давомида бу инфекция билан барибир тўқнашади ва шу даврда коронавирუსнинг касаллик чақириш қобиляти камайган бўлса енгил кечиради.

Ингаляция ёрдам берадими?

Ингаляция турли йўтал шаклларида балғамни юмшатиш ва дренажлашда ёки бронхоспазмларда спазмни йўқотишда турли дори-дармонларни қўллаш билан тавсия этилади.

Коронавирус билан касалланишда балғамсиз, қуруқ йўтал кузатилади.

Бундай ҳолатда ингаляция қилиш яллиғланишга ёки йўтал кучайишига олиб келиши мумкин.

КАМЧИЛИКЛАР

Ўшанда яшил деб белгиланган ҳудудларимиз қизилга, қизил деб белгиланган ҳудудларимиз эса яшилга айланиб қолиши ҳеч гап эмас эди. Шунда ҳудудлардаги вазиятга берилган баҳолар ҳам ҳақиқий ҳолатга муносиброқ бўлар эди.

Тўғри, аҳолини вирусга қарши тестдан ўтказиш жиддий маблағ ва куч талаб қилади. 16 июль куни мамлакатимиздаги таниқли эпидемиологлардан бири, профессор Ҳабибулла Оқилов ҳам телевидениедаги чиқишида юртимизда кунига 22-24 минг тест ўтказилаётгани, лекин бу ҳам камлик қилаётганини баён қилди. Мана энди ўзининг маҳаллий ПЗР тестларимиз ишлаб чиқарилади. Энди аҳолини тестдан кенгрок ўтказиш имкони пайдо бўлди.

Тиббиёт ходимларимизнинг фаолияти пандемияга қарши курашда аниқ беморларни даволашдаги техника ва ёндашувга боғлиқ. Бу курашнинг йирик тактик ва стратегик масалаларини ҳал қилиш эса соғлиқни сақлаш тизимимиз раҳбарларига боғлиқ. Бизнинг таҳлилларимизга кўра, пандемияга қарши курашда йўл қўяётган хатоликларимиз айнан шу йирик тактик ва стратегик масалаларини ҳал қилишга дахлдор.

Жумладан, биз коронавирусни аниқлаш бўйича тадбирларни етарли даражада тезкорлик билан ўтказаямиз, дейиш мумкин. Лекин, менинг назаримда, касалликни даволашда тезкорликни етарли даражада намоён қила олмаямиз. Масалан, ривожланган мамлакатлар ва Россиядаги етакчи илмий-тиббий марказлар ва муассасаларнинг тажрибаси кўрсатишича,

касалликни даволаш уни аниқлаб ташхис қўйилгандан кейин эмас, унга гумон пайдо бўлиши билан бошланганда энг яхши натижаларга эришиш мумкин экан.

Бундай ёндашув биз учун ғалати туюлиши мумкин. Лекин бундай «ғалати» касалликнинг ноодатий «ғалати» касал экани билан боғлиқ.

Масалан, Новосибирскдаги Наукоградда жойлашган «Вектор» вирусология ва биотехнология бўйича давлат илмий-тиббий маркази тажрибаси кўрсатишича, даволашда энг юқори натижаларга бу касалликка гумон пайдо бўлиши билан бошланганда эришиш мумкин экан. Бу фикрга бизнинг шифокорларимиз, касалликка аниқ ташхис қўймай туриб, уни даволашни бошлаш мумкинми деган савол беришлари табиий.

«Вектор» илмий-тиббий маркази ходимларининг тажрибаси кўрсатишича, касалликка гумон пайдо бўлиб, лекин ҳали ташхис қўйилмаган биринчи кундан муолажа бошланса, препаратларнинг кучи

100 фоиз намоён бўлар экан. Бир суткадан кейин эса уларнинг таъсир кучи 50 фоизга пасаяр, яна бир суткадан кейин яна 30 фоизга пасаяр экан. 4 суткадан кейин эса препаратлар хасталикка деярли таъсир қилмай қўяр экан. Коронавируснинг ҳозирча давоси йўқ, деган фикрларнинг сабабини эҳтимол мана шу ҳолатдан топиш мумкин бўлар.

Тан олиб айтиш лозимки, даволашни касалликка гумон пайдо бўлиши билан бошлаш жуда мураккаб. Бунга эришиш учун фақат врачлардан эмас, аҳолидан ҳам юқори тезкорлик талаб қилинади, яъни улар касалликка гумон пайдо бўлиши билан тиббиёт муассасаларига мурожаат қилишларига, шифокорлар эса аниқ ташхис қўйишни кутмай муолажани бошлашларига тўғри келади.

Шифокорларимиз касалликка аниқ ташхис қўйилмай туриб, даволашни бошласак, унда препаратларнинг ножўя таъсири беморга кўпроқ зарар етказиши мумкин-ку, дейишлари ҳам табиий. «Вектор»нинг ходимлари ана шундай шароитда даволашни ножўя таъсири энг оз бўлган препаратлар билан бошлаётганларини баён қилишди. Ўшанда касаллик тасдиқланмаган тақдирда ҳам препаратларнинг ножўя таъсири минимал даражада бўлади.

Юқорида тестлар ўзимизда ҳам ишлаб чиқарила бошлангани ва бу касалликка ташхис қўйишда кенг имкониятлар яратишини айтдик.

Лекин яхши ўйлаб кўрилса, масаланинг моҳиятига чуқурроқ кириб борилса, касалликни аниқлашнинг камроқ куч ва маблағ талаб қиладиган бошқа усулларини ҳам топиш мумкин эди. Ҳали ҳам ўшандай усулларни топиш ва улардан фойдаланиш мумкин.

Бу усуллар қандай эканини баён қилсак, у мутахассис бўлмаган одамлар учун туюнмас ва қизиқарсиз бўлиши мумкин. Бундан ташқари, бундай баён анча варақ ва вақт ҳам талаб қилади. Мабодо, тегишли раҳбарларда бу усулларга қизиқиш пайдо бўлса, уни бизнинг шароитимизда қўллаш имкониятларини биргаликда муҳокама қилишга тайёрмиз.

Абдуллажон БЕГМАТОВ,
Тиббий психолог, Президент ҳузуридаги
Давлат бошқаруви академияси қошидаги
Ёшлар муаммоларини ўрганиш ва
истикболли кадрлар тайёрлаш
институтини «Бошқарув психологияси»
кафедраси профессори.
(«Газета.uz»)

«Ўзбекчилик» деган ажойиб иборамиз бор. Баъзан коррупцияни, баъзан қариндош-уруғчиликни, баъзан бюрократияни, ҳуллас, нимаики хато-камчилигимиз бўлса ўшани – «Худо урган» мана шу ибора билан хаспўшлашга одатланганмиз. Худдики, миллий менталитетимизни ифодаловчи бу сўз бизнинг барча қинғир ҳаракатларимизнинг айбдоридек тутамиз ўзимизни.

ДЕМОКРАТИЯ ИДДАОСИ

Тўғри-да, жазолаш керак бўлса, ўша менталитетни жазолашсин, асло бизни эмас. Бу, айниқса, баъзи катта авлод вакиллари орасида шакланган тушунча. Уларнинг қон-қонига сингиб кетган ибора...

Лекин ҳозир гап бошқа нарса ҳақида.

Яқинда бир гуруҳ қизларнинг калта қўйлагу очик-сочик кийимларда турли ёзувларни кўтариб «ҳақ-ҳуқуқ» талаб қилиб чиққан суратлари ижтимоий тармоқларни «портлатиб» юборди. Бу плакатлардаги ёзувлардан уларнинг мақсадини билиш қийин эмас: «Менинг танам – менинг ишим», «Келин – хизматкор эмас», «Аёл – инкубатор эмас» ва ҳоказо гаплар... Шу орқали худдики ўз ҳуқуқлари поймол этили-

баъзи бир катта авлод вакилларининг «қотиб қолган» қарашларини, «маънавий-маънавий» дея айюҳаннос солиб, амалда ҳеч нарса қилмагани, аксинча шу кунга қадар айтиб келаётган гапларига тескари иш қилганида кўряпман, негадир. Ўзининг ҳар бир қинғир ҳаракатини «Ўзбекчилик» дея оклашга уринган катта авлод вакилларининг давомчилари улар. Фарқи шундаки, улар ўз хатти-ҳаракатини демократия ибораси билан хаспўшламоқда.

«Бу кизларда ҳаё йўқ, ибо йўқ, қаерда қолди бизнинг Нодирабегимларимиз, Бибихонимларимиз...», деб жар солавериш бекфойда. Ҳақиқий кадрларимизни менсимай еб битирганингиз, аждодларимиздан мерос

шига қарши исён қилишган. Қандай кийиниш ва қандай яшаш ўзларининг ишлари, демократик ҳуқуқлари эканини иддао қилишган.

Бу воқеа Фарғонадаги истироҳат боғларининг бирида калта иштон кийиб, сайр қилиб юрган қизнинг нотаниш йигит томонидан унинг кийимига эътироз сифатида дўппосланиши оқибатида юзага келгани айтилди. Лекин қизларнинг ҳақ-ҳуқуқ талаб қилиши кўпчиликка ёқмагани кўриниб турибди. Ижтимоий тармоқлар ақдонларнинг эътирозларию маслаҳатлари билан тўлиб кетди. Айниқса, йигитлар ва катта авлод вакилларининг ҳамиётига тегиб кетди бу воқеа. Айтилмаган ҳақорат сўз қолмади тармоқларда.

Хўш, биз нимани кутган эдик аслида?! Демократик мамлакатлар сафида боришни мақсад қилар эканмиз, демократиянинг мана шунақа, бизга ёқмайдиган томонлари ҳам бор эканини унутишга ҳаққимиз йўқ. Чунки агар демократчасига олиб қарайдиган бўлсак, ҳақиқатан ҳам ўша қизларнинг бадани – ўзининг иши, шахсий мулки ва унга биров хўжайинлик қилишга, уни кийма, буни кий, деб мажбурлашга ҳақли эмас. Бир муслима киз ҳижоб ўраб юришга қанчалик ҳақдор бўлгани каби, бу «суверенитет» қизларимиз ҳам ўзи истагандай кийинишга шунчалик ҳуқуқли. Чунки биз излаётган ҳақиқий демократиянинг тамойили мана шу...

Мен бунда айбни ўша қизлардан изламоқчи эмасман. Ҳамма айбни

пок виждону анъаналарни саклай олмаганингиз, янги авлодга етказиб бериш ўрнига ўз нафсингиз билан овора бўлганингизнинг оқибати бу.

Сиз кадрларимизни қурбон қилдингиз, коррупция ботқоғига ботдингиз, виждонни сотдингиз, маданиятни булғаддингиз. Ҳа, ҳа, катта авлод вакиллари, хафа бўлсангиз ҳам, хурсанд бўлсангиз ҳам, айбни ўзингиздан қидиринг. Мана бу кизлар сиз дину диёнатдан, имондан, миллий менталитетдан, ўзбекона, шарқона маданиятдан узоқда тарбияланганингиз, ўз она тилини ўргатишни ор билиб русийзабон мактабларда ўқитганингизнинг маҳсули.

Оқни қорадан, маданиятни маданиятсизликдан, тўғрини нотўғридан фарқлай олмайдиган бир авлод пайдо бўлди. Олинг, тарбиянгиз мевасини. Энди уларга Нодирабегиму Тўмарислар ҳаёти ҳақида эртасан айтганингиздан нима наф?! Энди уларга дину кадрлар ҳақида гапиришингизнинг кимга қизиғи бор?! Қийиқ ўсган ниҳолни энди мажбурлаб қанчалик тортманг, уларни ўзгартириш учун умрингиз ҳам, кучингиз ҳам етмайди.

Эрта-индин бир жинсли никоҳни талаб қилиб чиқувчилар пайдо бўлиб қолса, уларга ҳам қаршилиқ қила оладиган ҳолингиз йўқ, тан олинг. Ёшингиз улғу бўлишига қарамай бетгачопарлик қилаётган бўлсам, айбга буюрмайсиз.

Бу ёғи демократиячилик...

Дилдора ИБРОҲИМОВА,
журналист

